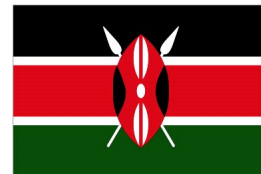

Souhrnná teritoriální informace:

Keňa

Zastupitelský úřad 11. 6. 2021 11:43

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Pozitivní relace s ČR, co se týče obchodní výměny i politických vztahů

- Keňa je členem EAC a AfCFTA
- Jde o nevyspělejší, nejbezpečnější a nejstabilnější země v regionu východní Afriky
- Vláda deklaruje snahu o industrializaci země a posílení zemědělské soběstačnosti v rámci vládní agendy Big 4
- Snaha o nastartování průmyslu a zemědělství, vymanit se z pozice země, co vyváží pouze nezpracované komodity, do pozice země vyvážející výrobky s přidanou hodnotou
- V boji proti negativním ekonomickým dopadům koronavirové pandemie přijímá vláda nezbytná opatření ke stabilizaci hospodářství

VZÁJEMNÝ OBCHOD ČR A KENI

- Dlouhodobě dobré jméno ČR napomáhá exportu
- Hlavními vývozními položkami jsou zemědělské technologie, lékařské technologie, obranné a bezpečnostní prostředky
- Český vývoz do Keni má je stabilní s výrazně pozitivní obchodní bilancí
- Je zde poptávka nejen po hotových výrobcích, ale i po přenosu know-how
- Keňa je vstupní branou do celého Východoafrického společenství napříč průmyslovými sektory

Základní údaje	
Hlavní město	Nairobi
Počet obyvatel	52,5 mil
Jazyk	angličtina a svahilština
Náboženství	křesťanství 85 %, islám 10 %
Státní zřízení	parlamentní demokracie
Hlava státu	Uhuru Kenyatta
Hlava vlády	Uhuru Kenyatta
Název měny	Keňský šilink
Cestování	
Časový posun	GMT+3
Kontakty ZÚ	
Velvyslanec	Martin Klepetko
Ekonomický úsek	Michal Minčev
Konzulární úsek	Adam Piňos
CzechTrade	
Czechinvest	
Ekonomika	
Nominální HDP (mld. USD)	98,4
Hospodářský růst (%)	2,1
Inflace (%)	5,7
Nezaměstnanost (%)	N/A

Kapitoly a podkapitoly:

1 Základní informace o teritoriu

- 1.1 Systém vládnutí a politické tendence v zemi
- 1.2 Zahraniční politika země
- 1.3 Obyvatelstvo

2 Ekonomika

- 2.1 Základní údaje
- 2.2 Veřejné finance a státní rozpočet
- 2.3 Bankovní systém
- 2.4 Daňový systém

3 Obchodní vztahy s EU a ČR

- 3.1 Obchodní vztahy
- 3.2 FTA a smlouvy
- 3.3 Rozvojová spolupráce
- 3.4 Perspektivní obory (MOP)

4 Kulturní a obchodní jednání

- 4.1 Úvod
- 4.2 Oslovení
- 4.3 Obchodní schůzka
- 4.4 Komunikace
- 4.5 Doporučení
- 4.6 Státní svátky

5 Základní podmínky pro uplatnění českého zboží na trhu

- 5.1 Vstup na trh
- 5.2 Formy a podmínky působení na trhu
- 5.3 Marketing a komunikace
- 5.4 Problematika ochrany duševního vlastnictví
- 5.5 Trh veřejných zakázek
- 5.6 Platební podmínky, platební morálka a řešení obchodních sporů
- 5.7 Víza, poplatky, specifické podmínky cestování do teritoria
- 5.8 Zaměstnávání občanů z ČR
- 5.9 Veletrhy a akce

6 Kontakty

- 6.1 Kontakty na zastupitelské úřady ČR v teritoriu
- 6.2 Praktická telefonní čísla (záchrana, policie, požárníci, infolinky, apod.)
- 6.3 Důležité internetové odkazy a kontakty

1 Základní informace o teritoriu

Podkapitoly:

- 1.1 Systém vládnutí a politické tendence v zemi
- 1.2 Zahraniční politika země
- 1.3 Obyvatelstvo

1.1 Systém vládnutí a politické tendence v zemi

Oficiální název státu: Keňská republika (angl. Republic of Kenya)

Systém vládnutí: prezidentská republika

Prezident Uhuru Kenyatta v r. 2022 dokončí své druhé volební období a podle ústavy už nesmí znovu kandidovat.

Vnitropolitická situace je významně ovlivněna permanentní předvolební kampaní směřující k prezidentským volbám, které jsou plánovány na srpen 2022. Nejvýznamnější vnitropolitickou událostí od voleb r. 2017, která se stala hlavní osou veškerého politického dění v zemi, je spektakulární usmíření mezi dlouholetými politickými rivaly Uhuru Kenyattou, který volby vyhrál, a poraženým kandidátem, expremiérem Raila Odingou. Jejich společná Building Bridges Initiative (BBI) předpokládá zásadní ústavní reformy spočívající v přechodu z prezidentského na parlamentní systém a zřízení funkce předsedy vlády. Návrh odůvodňovaný snahou o větší inkluzivitu a prevenci povolebního násilí však může mít dopad na dodržování demokratických zásad, především na jasné rozdělení role vlády a opozice. Reforma již byla schválena v parlamentu a je velmi pravděpodobné, že bude předložena k referendu. Pokud projde, mohla by ohrozit postavení Keni jako jediné země východoafrického regionu s poměrně dobře fungujícími demokratickými institucemi.

Keňská republika je unitární stát rozdělený do 47 krajů. Země je řízena centrální vládou a 47 krajskými vládami, které dle ústavy při správě země úzce spolupracují. Od r. 1992 je Keňa pluralitním státem, jehož politický systém je založen na soutěži politických stran. Keňa má od r. 2013 dvoukomorový parlament. Národní shromáždění (National Assembly) má celkem 349 poslanců plus předsedu.

Složení vlády

Prezident H.E. Uhuru Muigai Kenyatta

Viceprezident H.E. William Samoei Ruto

Cabinet Secretary for Interior and Co-ordination of National Government Dr. Fred Matiang'i

Cabinet Secretary for Defence Amb. Monica Juma

Cabinet Secretary for the National Treasury and Planning Ukur Yattani

Cabinet Secretary for Foreign Affairs Amb. Raychelle Omamo

Cabinet Secretary for Ministry of Industrialization, Trade & Enterprise Development Betty Maina

Cabinet Secretary for Health Mutahi Kagwe, EGH

Cabinet Secretary for Agriculture, Livestock, Fisheries and Irrigation Peter Munya

Cabinet Secretary for Transport, Infrastructure, Housing, Urban Development and Public Works James Macharia

Cabinet Secretary for Devolution and Arid and Semi-Arid Lands (ASALs) Eugene Wamalwa

Cabinet Secretary for Information, Communication and Technology (ICT), Innovation and Youth Affairs Joe Mucheru

Cabinet Secretary for Sports, Culture and Heritage Amb. Amina Mohamed

Cabinet Secretary for Education Prof. George A. O. Magoaha

Cabinet Secretary for East African Community and Regional Development Adan Mohammed

Cabinet Secretary for Tourism and Wildlife Najib Balala

Cabinet Secretary for Environment and Forestry Keriako Tobiko

Cabinet Secretary for Water and Sanitation Sicily Kanini Kariuki

Cabinet Secretary for Lands and Physical Planning Farida Karoney

Cabinet Secretary for Energy Charles Keter

Cabinet Secretary for Public Service, Youth and Gender Prof. Margaret Kobia Attorney General Paul Kihara Kariuki

Cabinet Secretary for Petroleum and Mining John Munyes

Cabinet Secretary for Labour and Social Protection Simon Chelugui Raphael Tuju Cabinet Secretary

1.2 Zahraniční politika země

Keňa si dlouhodobě buduje image bezproblémové a nekonfliktní země a zaměřuje se primárně na Africkou unii a Východoafrické společenství (EAC). S ohledem na problematické sousední země (Somálsko, Jižní Súdán) se Keňa angažuje v rámci Mezivládního úřadu pro rozvoj (IGAD) a mise AU v Somálsku (AMISOM), kam přispívá přibližně 3500 vojáky. Keňa je velmi aktivní v multilaterálních organizacích. Dobré vztahy má se západními zeměmi, ale i Čínou a Ruskem. Působení a možnosti Keňi v rámci EAC jsou determinovány špatnými vztahy mezi členy samotnými. Např. z politických a zástupných důvodů bývají odkládány summity hlav států EAC, obchodní vztahy a dopravu blokuje velmi chladné vztahy mezi Ugandou a Rwandou a Rwandou a Burundi, za vlády prezidenta Magufuliho v Tanzanii panovaly ne zrovna přátelské vztahy mezi Keňou a Tanzanii (což se s nástupem nové prezidentky výrazně změnilo). Některé státy EAC blokuje podpis Economic Partnership Agreement (EPA) s EU, na což primárně doplácí právě Keňa. Po letech čekání a obstrukcí se Keňa rozhodla sjednat EPA s EU samostatně. Keňa se na virtuálním summitu v únoru 2021 podařilo získat pro svého kandidáta funkci generálního tajemníka EAC.

Keňa je nejzodpovědnějším plátcem do rozpočtu EAC, podniká však také kroky, které jsou ostatními zeměmi vnímány jako značně kontroverzní (podpis separátního EPA s Velkou Británií, vyjednávání o FTA s USA). Co se týče bilaterálních vztahů v regionu, nemá Keňa srdečné vztahy se žádným ze svých sousedů. Nejkomplikovanější situace přetrvává ve vztazích se Somálskem, s nímž vede vleklý spor o námořní hranici u Mezinárodního soudního dvora v Haagu. Vztahy jsou dále permanentně zatíženy vážnými bezpečnostními, politickými i obchodními problémy.

Keňa využívá svých jednotek v rámci AMISOM nejen k boji s příslušníky hnutí aš-Šabáb v oblasti u hranice, ale i k ovlivňování komplikovaného somálského vnitropolitického dění. V prosinci 2020 dokonce Somálsko přerušilo s Keňou diplomatické styky (a opět je navázalo v květnu 2021). Keňa je velmi aktivní v multilaterálních organizacích. Po razantní kampani se jí podařilo uspět ve volbách ve Valném shromáždění OSN a získat místo nestálého člena RB OSN na léta 2021–22. V RB hodlá Keňa prosazovat mj. posílení multilateralismu a podporu mírových operací. Keňa v r. 2020 také předložila kandidaturu bývalé ministryně zahraničí A. Mohamed na funkci generální tajemnice Světové obchodní organizace, která nakonec nebyla úspěšná. Nairobi je sídlem jediné úřadovny OSN na „globálním jihu“ a Keňa je na tuto skutečnost patřičně hrdá. Jediným praktickým dopadem přítomnosti agentur UN Environment Programme a UN-Habitat pro obyvatele hlavního města jsou však hlavně příjmy související s vysokým počtem zahraničních pracovníků a v normálních dobách též z kongresové turistiky. Vztahy s USA se opírají především o bezpečnostní spolupráci (boj proti terorismu, posilování kapacit keňských bezpečnostních složek), podporu protikorupčního úsilí keňské vlády a o vzájemný obchod.

Ten dosud probíhá v režimu AGOA (African Growth Opportunity Act), jehož platnost ale skončí v září 2025. Proto začala v červenci 2020 Keňa s USA vyjednávat o dohodě o volném obchodu, která by jí umožnila nadále využívat preferenčního přístupu na americký trh. EPA s Velkou Británií byla sjednána velmi rychle, což ukazuje na silnou motivaci a vysoce nadstandardní vztahy mezi oběma zeměmi, které se brexitem ještě posílily. Dohoda s UK dává ostatním zemím EAC možnost přistoupit k ní během přechodného pětiletého období.

1.3 Obyvatelstvo

Krátký komentář, obsahující počet obyvatel, demografické složení, etnické složení, hustotu zalidnění, náboženství.

Počet obyvatel: 45,1 mil.

Průměrný roční přírůstek: 2,11 %

Demografické složení: 50 % muži, 50 % ženy

Národnostní složení: přes 42 etnických skupin (národů, národností a kmenů) plus početně minimální, ale ekonomicky významní příslušníci asijských, arabských a evropských menšin; skupiny hovořící bantuskými jazyky: Kikuju (22 %), Luhya (14 %), Kamba (11 %), Kisii (6 %), Meru (6 %); skupina hovořící nilotským jazykem – Luo (13 %), Kalendžin (12 %), ostatní africká populace (15 %), tj. Masajové a skupina kušitského jazyka – Somálci a další, dále neafrická populace (1 %) Asijci, Evropané a Arabové.

Náboženské složení: protestanti (47,7 %) katolíci (23, %) muslimové (11,2 %) tradiční náboženství (10 %) ostatní (2 %)

2 Ekonomie

Podkapitoly:

- 2.1 Základní údaje
- 2.2 Veřejné finance a státní rozpočet
- 2.3 Bankovní systém
- 2.4 Daňový systém

2.1 Základní údaje

Keňa zažila v roce 2020 recesi (první od roku 1992), přičemž reálný HDP se snížil o 0,5 % z důvodu globálního šoku způsobeného pandemií. K útlumu přispěly problémy obchodu, kolaps cestovního ruchu a pokles investic. Zlepšující se výkon zemědělství (největší hospodářské odvětví v zemi), který byl způsoben příznivými srážkami, úspěchem v odražení druhé vlny náletu pouštních kobylek a exportem klíčových zemědělských komodit jako je čaj a káva, který byl zasažen pandemií relativně málo, tak zabránil ještě většímu poklesu HDP. Dopad pandemie bude přetrvávat i v roce 2021. Některé firmy a podniky nepřežijí ekonomický šok a ne všechna zrušená pracovní místa budou nahrazena. Investice se budou také pomalu zotavovat kvůli nejistotě ohledně zvyšování daní za účelem snížení fiskálního deficitu a vzhledem k tomu, že programy úlev od úvěrů zavedené Centrální bankou v roce 2021 skončí.

Prudký propad cen ropy zpozdil plánovaný rozvoj turkanských ropných polí nejméně do roku 2024, což Keňu připravilo o navýšení exportu. Přetrvávají strukturální nedostatky, jako jsou úzká místa v infrastruktuře, problematicky nastavená hospodářská politika, stejně jako fatální závislost Keni na zemědělství závislému na dešťové sezóně (trvalá rizika sucha a škůdců) tak předurčuje Keňu k trvajícím stagnacím.

Tabulka z MOP + navíc platební bilance, zadluženost/HDP.

Ukazatel	2018	2019	2020	2021	2022
Růst HDP (%)	6,3	5,4	-0,5	2,1	3,6
HDP/obyv. (USD/PPP)	4 306,2	4 521,5	4 490,0	4 540,0	4 690,0
Inflace (%)	4,7	5,9	5,4	5,7	6,1
Nezaměstnanost (%)	2,6	2,6	3,0	N/A	N/A
Export zboží (mld. USD)	6,1	5,9	6,0	6,3	6,6
Import zboží (mld. USD)	16,3	16,6	14,9	16,3	17,3
Saldo obchodní bilance (mld. USD)	-10,2	-10,7	-9,7	-10,5	-11,2
Průmyslová produkce (% změna)	5,5	4,6	-1,4	2,5	4,0
Populace (mil.)	51,4	52,6	53,8	55,0	56,2
Konkurenceschopnost	93/140	95/141	N/A	N/A	N/A
Exportní riziko OECD	6/7	6/7	6/7	6/7	N/A

Zdroj: EIU, OECD, WEF

2.2 Veřejné finance a státní rozpočet

Rozpočet na fiskální rok 2020/21 (červenec – červen), který byl představen v červnu, prokázal negativní dopad pandemie na veřejné finance revizí rozpočtového deficitu na období 2020/21, která byla výrazně vyšší než původní předpoklady (ze 4,9 % HDP na 7,5 % HDP). Reálně se však očekává ještě větší schodek, a to ve výši nejméně 9 % HDP vzhledem k poklesu HDP (oproti růstu v původních projekcích státní pokladny). Výše

Veřejné finance	
Saldo státního rozpočtu (% HDP)	-8,6
Veřejný dluh (% HDP)	71,0
Bilance běžného účtu (mld. USD)	-5,0

deficitu odráží prudký pokles příjmů a mírně v yšší výdaje zaměřené na zmírnění dopadů pandemie. Daňové příjmy utrpěly snížením podnikatelské činnosti a ztrátou pracovních míst, jakož i opatřeními v oblasti úlevy daní, včetně snížení nejvyšší sazby daně z příjmu a sazby daně z příjmu právnických osob u rezidentských firem na 25 % (z 30 %) a snížení daň z přidané hodnoty (DPH) na 14 % (z 16%). Daňová úlevy jsou dočasné a očekává se růst daní, jakmile nastane ekonomické oživení.

Daně	
PO	N/A
FO	N/A
DPH	N/A

Z dlouhodobého hlediska bude Keňa muset zvýšit daně na předpandemickou úroveň, a to jak v oblasti spotřebitelských daní, tak korporátních daní. Změna však bude politicky složitá, i když nevyhnutelná (s tím, že exekutiva upřednostňuje vyšší daně pro spotřebitele a parlament upřednostňuje cílení na podniky). K financování schodku 2020/21 dojde k prudkému nárůstu domácích půjček. Keňské kapitálové trhy jsou schopny částečně financovat fiskální požadavky, ale velké vládní půjčky mohou omezit půjčky soukromému sektoru. Keňa se bude snažit obnovit fiskální konsolidaci v letech 2021/22, ale rozpočtové deficity budou vyšší, než plánovaly předpandemické prognózy. Větší deficity znamenají, že veřejný dluh překročí 70% HDP, což zvyšuje riziko dluhové tísně. Keňská centrální banka (CBK) v reakci na pandemii snížila v dubnu referenční úrokovou sazbu o 125 bazických bodů na 7 %, od té doby ji však drží, což odráží obavy z inflace a stability měny. Keňský šilink je více izolovaný od globálních finančních trendů než jeho protějšky na rozvíjejících se trzích. Problémy keňské ekonomiky (pokles příjmů z cestovního ruchu a nižší platby ze zahraničí) včetně posílení sentimentu vůči americkému dolaru související s pandemií, i tak vedly k rychlejšímu znehodnocování měny v roce 2020.

2.3 Bankovní systém

Keňská centrální banka (CBK) je hlavním regulátorem bankovního sektoru. Primární klasifikace bank v Keni je podle vlastnictví. Některé banky patří místním vlastníkům či společnostem, zatímco jiné patří zahraničním vlastníkům nebo organizacím. Keňská centrální banka, která řídí banky, dále klasifikuje jako komerční banky podle jejich aktiv. Banky 1. řádu jsou velké banky, které mají stovky miliard aktiv v místní měně a je nepravděpodobné, že by se finančně zhroutily. Jsou to nejlepší banky v Keni. Banky 2. řádu jsou středně velké banky, zatímco 3. řád se skládá z malých bank. V současné době existuje 28 tuzemských a 14 zahraničních komerčních bank s pobočkami po celé zemi; jedna hypoteční finanční společnost; osm zastoupení zahraničních bank; jedenáct licencovaných vkladů přijímajících mikro finančních institucí; 49 pojišťovacích společností; poštovní spořitelna s velkou sítí poboček po celé zemi; a přibližně 200 licencovaných spořicíh a úvěrových družstevních organizací (SACCO) přijímajících vklady s členství více než 3 milionů Keňanů. Bankovnímu sektoru však v zásadě dominuje sedm komerčních bank 1.řádu, jmenovitě Equity Bank, Keňská komerční banka, Barclays Bank v Keni, Diamond Trust Bank, Cooperative Bank, Central Bank of Africa a Standard Chartered. S příchodem mobilního bankovníctví a integrací do formálních bankovních systémů rychle vzrostl počet Keňanů s přístupem k elektronickým finančním službám. Platformy mobilního bankovníctví se používají k nabídce zdravotního pojištění, mikroúvěrů, převodu peněz na předplacenou kreditní kartu a dokonce k placení účtů za parkování, elektřinu a vodu. Krátkodobé půjčky jsou poskytovány také na mobilních peněžních platformách s minimální dobou splatnosti třicet dní. Keňský kapitálový trh rovněž expanduje. Zatímco státní pokladniční poukázky a dluhopisy dominují na trhu krátkodobých cenných papírů, obchodování s komerčními cennými papíry probíhá v menších objemech. Sektor však zaznamenal zvýšenou aktivitu prostřednictvím vydávání podnikových dluhopisů, vytváření systémů kolektivního investování (podílové fondy, investiční kluby, podílové fondy a plány vlastnictví akcií zaměstnavatelů), cenných papírů krytými aktivy a fondů rizikového kapitálu.

2.4 Daňový systém

Keňská republika získává většinu svých příjmů z daně z příjmu, z daně z přidané hodnoty (VAT), ze spotřební daně (Excise Duty) a z cel. Keňa má daňový systém založený na bydlišti (běžná mezinárodní praxe), rezidenti tak podléhají dani ze svých celosvětových příjmů, zatímco nerezidenti podléhají dani pouze z jejich keňských příjmů.

Zdanění FO 1. Zdanitelný příjem - příjem zahrnuje příjem ze zaměstnání, zisky z výkonu živnosti, podnikání nebo profese; kapitálové zisky; dividendy; zájem; a nepeněžní výhody, výhody nebo zařízení získaná výtěžnými prostředky. Daň z příjmu PO Sazba - standardní sazba daně z příjmu právnických osob je 25%. Sazba daně pro místní montážní závody motorových vozidel a společnosti provozující recyklaci plastů mají prvních pět let provozu je sazbu 15 %. Kapitálové zisky podléhají 5 % dani z čistých zisků. Pobočky - sazba pro pobočky zahraničních společností je 37,5 %. Základ - Pro všechny společnosti - příjem plynoucí z Keni nebo příjem z ní odvozený (tj. příjem z Keni) je zdanitelný. 3. Zdanitelný příjem - zdanitelný příjem je hrubý příjem dosažený během daňového roku, mínus celkové přípustné odpočty. Všichni daňoví poplatníci se musí zaregistrovat u KRA (Kenya Revenue Authority) prostřednictvím podávání žádostí online. Pokud obrat podniku překročí prahovou hodnotu pro registraci k DPH (viz. níže), musí se poplatník registrovat rovněž placení DPH. Sazby - standardní sazba DPH byla do 31. března 2020 16%, k 1. dubnu 2020 poklesla na 14%.

Očekávaný vývoj. Veřejné finance v Keni jsou a zůstanou v deficitu i v příštích dvou letech. Z tohoto důvodu nelze očekávat snížení daňových sazeb. Daňové úřady budou naopak pod tlakem vlády zvýšit úspěšnost ve vybírání daní, která je v Keni vzhledem k rozšířené šedé ekonomice nízká a nepokrývá značnou část ekonomických aktivit. Daňová zvýhodnění v oblasti přímých i nepřímých daní, která byla přijata v rámci Covid

opatření, se po odeznění pandemie vrátí minimálně na úroveň před pandemií.

3 Obchodní vztahy s EU a ČR

Podkapitoly:

- 3.1 Obchodní vztahy
- 3.2 FTA a smlouvy
- 3.3 Rozvojová spolupráce
- 3.4 Perspektivní obory (MOP)

3.1 Obchodní vztahy

Obchodní vztahy s EU

Evropská unie poskytuje Keni preferenční přístup na trh. Preference jsou nerekiproční a mají formu nižších cel nebo osvobození od cla, pokud nediskriminují členské státy EU. Keňský vývoz do EU tvoří hlavně zemědělské komodity, které představují více než 90% celkové hodnoty vývozu. Přestože je obchodní bilance s EU silně v prospěch EU, zůstává EU po COMESA druhým největším trhem pro keňský export. Německo, Nizozemsko a Francie jsou hlavními destinacemi keňského vývozu do EU. EU je hlavním dovozním partnerem Keni, a to zejména u průmyslových výrobků, zařízení pro zpracování dat, lékařské techniky atd.

Obchodní výměna s EU (mil. EUR)

	2018	2019	2020	2021	2022
Export z EU (mil. EUR)	1 659,7	1 621,2	1 873,6	N/A	N/A
Import do EU (mil. EUR)	925,4	987,8	992,5	N/A	N/A
Saldo s EU (mil. EUR)	-734,2	-633,5	-881,2	N/A	N/A

Zdroj: Evropská komise

Obchodní vztahy s ČR

ČR poskytuje Keni preferenční přístup na trh. Preference jsou nerekiproční a mají formu nižších cel nebo osvobození od cla. Preference pomáhá Keni, zejména v oblastech zemědělských produktů, jako je čaj, káva. Přesto je obchodní bilance Keni s ČR v prospěch ČR, a to díky exportu českého obranného průmyslu.

Obchodní výměna s ČR (mil. EUR)

	2018	2019	2020	2021	2022
Export z ČR (mld. CZK)	0,6	0,5	0,6	N/A	N/A
Import do ČR (mld. CZK)	0,1	0,1	0,1	N/A	N/A
Saldo s ČR (mld. CZK)	-0,5	-0,3	-0,5	N/A	N/A

Zdroj: ČSÚ

3.2 FTA a smlouvy

Smlouvy s EU

Dohoda o hospodářském partnerství (EPA) je obchodní a rozvojová dohoda sjednaná mezi EU Východoafrickým společenstvím zapojenými do procesů regionální hospodářské integrace. Jednání s Východoafrickým společenstvím (EAC: Burundi, Keňa, Rwanda, Tanzanie a Uganda) byla dokončena v říjnu 2014. Dohoda EPA obsahuje ustanovení o obchodu, celních, hygienických a fytosanitárních opatřeních, udržitelném rozvoji zemědělství a rybolovu. Dohoda by měla zvýšit podíl EU na celkovém dovozu EAC z 10,6% na 12,6%. EPA EAC-EU poskytuje okamžitý

bezcelní a bezkvóťový přístup na trh EU pro veškerý vývoz EAC a částečné a postupné otevírání trhu EAC dovožím z EU. ochranná opatření umožňující každé straně znovu zavést cla, pokud hrozí, že dovoz z druhé strany naruší její ekonomiku. EPA obsahuje podrobná ustanovení o udržitelném zemědělství a zajišťování potravin a o udržitelném využívání zdrojů v oblasti rybolovu. Zahrnuta je kapitola o hospodářské a rozvojové spolupráci. Strany se zavazují uzavřít jednání o životním prostředí a udržitelném rozvoji, službách, investicích a rozvoji soukromého sektoru do pěti let od vstupu dohody v platnost. Několik článků se týká institucionálního uspořádání a mechanismu urovnávání sporů. Dohoda EPA spadá pod dohodu z Cotonou: Porušení jednoho z jejích „základních prvků“ zahrnujících lidská práva, demokratické zásady a právní stát by mohlo mít za následek pozastavení obchodní preference dohody EPA pro dotyčnou zemi. Podpis dohody EPA byl pozastaven kvůli diskusím v rámci EAC.

Smlouvy s ČR

V r. 1996 Keňa akceptovala sukcesi ČR do následujících smluv: Dohoda o vědecké a technické spolupráci, Smlouvy o právní pomoci ve věcech občanských, Smlouvy o vzájemném vydávání zločinců, Dohoda o kulturní spolupráci, Dohoda o leteckých službách, Dohoda o spolupráci v oblasti cestovního ruchu.

Přestože nemá ČR uzavřeno s Keňou ani dohodu o dvojím zdanění ani dohodu o ochraně investic, nebrání tato skutečnost rozvoji obchodních vztahů, o čemž svědčí rostoucí vývoz ČR do Keni i kladné saldo obchodní bilance.

3.3 Rozvojová spolupráce

V kontextu zahraniční rozvojové spolupráce České republiky nepatří Keni k prioritním zemím. V zemi tak nejsou realizovány žádné velké bilaterální projekty. Česká republika poskytuje příležitostně financování v rámci programu malých lokálních projektů. Více informací o možnostech zapojení do malých lokálních projektů lze získat na:

https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/sektory_projekty/male_lokalni_projekty/index.ht

3.4 Perspektivní obory (MOP)

► Perspektivní obor 1

Obranný průmysl Potenciál pro dodávky obranného průmyslu vyplývá z hrozby teroristických útoků ze strany somálských Al Shabaab. Z tohoto důvodu bude vláda i v postkoronavirovém období věnovat vysokou pozornost i finanční prostředky na vybavení armády i policie. Ministerstvo obrany dostane pro současný fiskální rok přiděleno 115,48 mld. keňských šilinků (KSh), tj. obdobnou částku jako v předchozích dvou letech (121 mld., respektive 116 mld.), a to i přes negativní dopad pandemie covid-19 na keňskou ekonomiku. V rámci rozpočtu však bude zásadně navýšena částka na strategické výdaje. Keňa se tak i přes dopady krize drží svého pětiletého plánu technické modernizace vybavení armády a zůstává stejně jako v posledních pěti letech i nadále regionálním lídrem jak ve velikosti rozpočtu, tak i v dynamice růstu výdajů. S rozvojem se počítá i v případě policie. Rozvojový program Vise 2030 počítá s navýšením počtu policejních složek tak, aby se Keňa přiblížila hranici 1:450 (jeden policista na 450 obyvatel doporučených OSN). Navyšování počtu policistů představuje příležitost pro dodavatele z oblasti obranného průmyslu. Nabízí se tak možnosti dodávek policejní techniky a vybavení či opravy a modernizace policejních vrtulníků.

► Perspektivní obor 2

Zdravotnický a farmaceutický průmysl Zdravotnictví bylo ještě před vypuknutím pandemie vládní prioritou. V rámci ekonomických opatření přijatých vládou bylo potvrzeno prioritní postavení sektoru pro následující období. Kromě programu Kenya Health Policy (2014–2030), který definuje dlouhodobý záměr dosáhnout všeobecného pokrytí základních zdravotnických služeb, které by odpovídaly standardu země střední úrovně příjmů. Záměr dosažení všeobecné zdravotní péče byl potvrzen i v rámci opatření pro boj s následky krize. Díky navýšení výdajů se tak má počet pojištěnců zvýšit ze současných 16 mil. na 25 mil. pojištěnců. Zvýšené výdaje do zdravotnictví představují příležitost pro české dodavatele vzhledem k tomu, že většina zdravotních zařízení se do Keni dováží. Projekty v sektoru zdravotnictví jsou rovněž finančně podporovány ze strany Světové banky. Kromě veřejného zdravotnictví existují příležitosti i v oblasti dodávek pro soukromé nemocnice. Neuspokojená poptávka po soukromých zdravotních službách dosahuje 100 mil. USD (10 tis. Keňanů vyjždí ročně za zdravotní péči do zahraničí s tím, že v průměru utratí za zahraniční péči 10 tis. USD). V postkoronavirovém období lze očekávat, že poptávka po levnějších službách poskytovaných domácími soukromými zdravotnickými zařízeními se navýší na úkor dražších zahraničních služeb.

► Perspektivní obor 3

Zemědělský a potravinářský průmysl Zemědělství zaměstnává 75 % pracovní síly a na tvorbě HDP se podílí plnými 30 % (tento podíl, na rozdíl od ostatních zemí regionu východní Afriky, za posledních 5 let dokonce o 5 % vzrostl). Vývoz čaje, kávy a čerstvých květin tvoří spolu s cestovním ruchem pilíře keňské ekonomiky. Význam odvětví pro keňskou ekonomiku se nezmění ani v postkoronavirovém období. V zemi existuje i relativně vyspělý agroprůmysl. V rámci programu ekonomického oživení keňské ekonomiky z následků globální pandemie získá keňské zemědělství v rámci fiskálního roku 2020-2021 rozsáhlou finanční podporu. Ministerstvo financí navrhlo uvolnit pro sektor zemědělství během příštích dvanácti měsíců finanční prostředky v rozsahu 52,8 mld. KSh (528 milionů USD), které mají podpořit hospodářskou činnost zemědělských podniků. Mechanizace a nové technologie pro zemědělskou prvovýrobu v Keni nabízí v oblasti mechanizace (ať již pro malé, tak i pro střední a velké farmy). Zemědělství se navíc stále potýká s řadou problémů a země není stále schopna zabezpečit dostatek potravin pro keňskou populaci, a zemědělské komodity se tak musí do země dovážet. To se projevilo i v období pandemie, kdy se vzhledem ke špatnému uskladnění většina strategických zásob kukuřice zkažila a nebyla vhodná ke krmení ani domácích zvířat. Situace kolem uskladnění píce, která se projevila i během krize COVID-19, není v Keni ojedinělým jevem. Každoročně chybí farmářům krmivo, vzhledem k tomu, že keňští zemědělci nevyužívají v období dešťů metody silážování krmiva. Problém nedostatku potravin je navíc spojen s nedostatečným zavlažováním. Pouze 2 % zemědělské půdy jsou zavlažována, což je i na subsaharskou Afriku málo (průměr SSA činí 6 %). Vládní výdaje na rozvoj zemědělství by se měly zásadně navýšit ze současných 2 % výdajů státního rozpočtu minimálně na průměrnou úroveň ostatních zemí subsaharské Afriky, která je dvojnásobná. Dodávky zemědělských technologií tak představují příležitost pro české dodavatele.

4 Kulturní a obchodní jednání

Podkapitoly:

- 4.1 Úvod
- 4.2 Oslovení
- 4.3 Obchodní schůzka
- 4.4 Komunikace
- 4.5 Doporučení
- 4.6 Státní svátky

4.1 Úvod

V obchodním styku je možno se v Keni setkat s představiteli různých národností a komunit, z nichž se každá vyznačuje specifickými znaky při obchodních jednáních. Tyto vyplývají z rozdílných kulturních tradic i mentality partnerů. Základní komunity jsou tři: Afričané, indická a pákistánská komunita či Evropané nebo Severoameričané. Většina obchodních partnerů se často přizpůsobuje ve svém jednání a vystupování chování bývalé koloniální země.

4.2 Oslovení

Jak oslovit obchodní partnery?

Všechny komunity dávají při obchodních jednáních přednost neformálnímu přístupu. Výjimkou jsou státní instituce, kde je nutno dávat dostatečně najevo s kým a na jaké úrovni je jednáno. Ojedinele se může stát, že je jednáno s lidmi, kteří očekávají titulování. Jde o absolventy evropských, ale i amerických technických univerzit, kteří si v rozporu s anglickými zvyklostmi na vizitkách uvádějí titul "Eng.". V těchto případech se doporučuje při oslovování tento titul používat. V případě, že partnerem je např. poslanec, předchází jménu titul "Honourable". Rovněž je třeba si uvědomit, zda je Váš produkt či služba uplatnitelná na keňském trhu. Trh je zde z 90 % čistě proimportní a většina věcí se dováží ze zahraničí. Je důležité mít na paměti, že trh je velmi citlivý na cenu. Hodně zboží se dováží z Číny a Indie. Konkurovat těmto výrobcům cenou není přirozeně možné. Ani bohatší střední třída neupřednostňuje bohužel kvalitu před cenou. Situaci ještě komplikuje zahraniční rozvojová spolupráce, v rámci které se zboží dodává formou darů. Před oslovením partnerů je proto vhodné se obrátit na ZÚ a ověřit perspektivu zboží na trhu. Je totiž možné, že začnete obchodní jednání, jejichž cílem na straně keňského partnera bude jen udělat si výlet do Evropy.

4.3 Obchodní schůzka

Jak sjednat obchodní schůzku a jak probíhá (lokace a čas schůzky /kancelář, restaurace; oběd, večeře/, vizitky, dárky atd.)? Na jednání s keňskými partnery je nutno se připravit stejně svědomitě a přistupovat k nim stejně jako k jednání s partnery v západní Evropě. Prezentace proto musí být jasná, srozumitelná a přesvědčivá. Keňané neradi čtou mezi řádky, proto je třeba hovořit konkrétně a přímo k věci. Je rovněž potřeba si být vědom toho, že to, „dohodnuté“ ustanovení je ze strany keňských partnerů vnímáno jako „předběžné dohodnutí“. Na druhou stranu od evropských partnerů je očekáváno přesné plnění ujednání. Tato „asymetrie“ do velké míry znesnadňuje realizaci kontraktů v Keni. Rovněž vnímání času v Keni je značně originální. Zejména jednání na úřadech a ministerstvech se odehrávají zcela chaoticky a není tak možné plánovat časový harmonogram. Potvrzení schůzky na ministerstvu se dozvíte obvykle pár hodin dopředu, ale určitě ne třeba s týdenním předstihem. Ani potvrzení schůzky neznamená, že se schůzka skutečně uskuteční a nebude přesunuta o několik dní. V případě služební cesty je nutné počítat s dostatečnou časovou rezervou, obrnit se trpělivostí a být flexibilní. Používání vizitek je běžné, Keňané používají rádi kvalitní papír i velice barevný tisk. Evropan nesmí být zaskočen tím, že emailová adresa třeba i náměstka ministra je na serveru Yahoo nebo Googlu. Je to dáno nespolehlivostí IT sítě státní správy, ale i soukromých firem. Keňané mají velmi rádi ceremonie a obřadnosti, na oficiálních jednáních je keňská strana zastoupena početným sborem. Dárek je velice vhodný a může napomoci lepší komunikaci. Načasování jednání Co českého obchodníka při jednání nejvíce překvapí? Nepodléhejte prvním dojům, zejména ne těm založeným na zažitých klišé a mediálních obrazech „chudé Afriky“. Jedním z charakteristických prvků subsaharské oblasti je značná propast mezi společenskými vrstvami. Řada Keňanů, kteří

zastávají vyšší posty ve státní správě či ve vedení soukromých subjektů, pochází ze společensky úspěšně etablovaných, často vlivných a finančně dobře zajištěných rodin. Proto bývají absolventy či mají akademické tituly z jedné či více prestižních světových univerzit. Afričané si obecně cení dosažení vysokého společenského statusu, což ti úspěšní často demonstrují nápadným důrazem na okázalost a materiální sebe prezentaci. Je dobré partnera oslovovat titulem např. pane doktore, pane řediteli. Znalost a frekvence návštěv zejména Velké Británie je často výrazně vyšší, než je tomu u českých obchodníků. Jací jsou ..... obchodníci? Keňští partneři bývají obvykle na jednání připraveni, především mají dobrou znalost o cenách konkurence. Představu o českých výrobcích však příliš jasnou nemají. Proto je žádoucí vyzdvihnout kvalitu vlastního zboží a od samého počátku eliminovat jakékoliv srovnávání s čínským ekvivalentem poukázáním na skutečnost, že čínské zboží se nedá v žádných parametrech s evropským zbožím srovnávat. Keňané dobře vědí, že Čína do Afriky vyváží zboží podřadné kvality a proto není od věci na tuto skutečnost poukázat. Při vzájemných rozhovorech je třeba být vnímavý, otevřený, být připraven na neobvyklá řešení, nepovyšovat se ani neponižovat, pružně držet svůj standard. Je vyjednávání s místními obchodníky jiné, ztěžují ho kulturní/náboženské/etnické odlišnosti? Při jednání s Keňany se pije alkohol, nejsou zde v podstatě odlišnosti od evropských zvyklostí. V případě jednání s keňskými muslimy platí to samé s výjimkou pití alkoholu. Ženy jsou respektovány jako obchodní partneři, je zde řada ministryň a podnikatelek. Na druhé straně se velmi dbá na ceremonie. V afrických partnerech je hluboce zakořeněna úcta ke stáří a cit k hierarchii. Proto může být dobré, aby byl součástí obchodní delegace i služebně starší kolega. Jak nakládají obchodníci s časem v rámci obchodního jednání? Na schůzku je třeba dorazit přesně, ale nečekat automaticky totéž od africké strany. Je nutno být flexibilní, počítat s případnými prostoji a zdržením při plánování. V případě zdržení protistrany je nejlépe věc přejít a soustředit se na obsah jednání. V Africe panuje konsensuální způsob vyjednávání. To znamená, že protistrany mluví a mluví, až se vzájemně domluví či umluví. Proto je třeba mít v záloze časový prostor na více schůzek. Při jednáních v Evropě je dochvilnost Keňanů „nepatrně“ lepší. Keňský partner má obecně na vše dostatek času, od evropských partnerů je však vyžadována okamžitá reakce na všechny požadavky. I zde platí zvláštní „asymetrie“ vztahů. Jak nakládají obchodníci s emocemi v rámci obchodního jednání? Keňané jsou v průměru o něco lépe vybaveni emoční inteligencí a empatií, než bývá běžné u Evropanů: svého partnera často „přečtou“ dříve než on je a zjištěných slabin neváhají využít. S emocemi přitom aktivně pracují. Je to dáno tím, že velká část movitých Keňanů buď v Evropě přímo studovalo, nebo má v Evropě při nejmenším řadu příbuzných. Znalost Evropanů je tak na jejich straně vyšší, než je tomu obráceně. Existují nějaké teritoriální rozdíly v obchodních jednáních uvnitř země? Z pohledu teritoriálního žádná lokální specifika směrem k jednání s evropskými partnery neexistují. Je vhodné resp. obvyklé nabízet při obchodních jednáních alkohol? V úvodních fázích jednání se alkohol nepodává. Konzumace alkoholu je vhodná až při pracovní večeři či při pracovním obědě. Jak se obléci na pracovní jednání? Důležitý je první dojem a zevnější úprava. Zámožní Keňané chodí velmi dobře upraveni, pro ně je vnější zjev vizitkou a podle toho budou posuzovat i vás. Zde platí, že šaty dělají člověka. Na obchodní schůzku se oblečte formálně, nejlépe oblek (vzhledem ke klimatu nemusí být nezbytně tmavý), kravata je nutná pouze při jednáních na vyšší úrovni v rámci státní správy. Bylo by škoda zanechat špatný dojem i přes třeba výbornou obchodní nabídku. Oblečení a vizáž určitě nepodceňovat. Jak by měl vypadat ideální jednací tým (počet členů, věkové a genderové složení týmu, šéf týmu)? Je zde kladen důraz na postavení a senioritu. Čím výše v hierarchii postavený obchodní partner, tím lépe. Lépe nadhodnotit svoji pozici ve firmě než podcenit. V afrických partnerech je hluboce zakořeněna úcta ke stáří a cit k hierarchii. Proto může být dobré, aby byl součástí obchodní delegace i služebně starší kolega. Je obvyklé obchodního partnera pozvat domů, resp. být pozván domů? Pokud ano, co je při takové návštěvě obvyklé, co čekat? V Keni nebývá zvykem zvat svého zahraničního obchodního partnera domů. Ve výjimečných případech po navázání dlouhodobého obchodního vztahu však k takovému pozvání může dojít. V takovém případě je zvykem přinést partnerovi malý dárek (značkové víno, drahý alkohol, květinu obchodní partnerce nebo manželce obchodního partnera).

4.4 Komunikace

Je důležité vzít si s sebou tlumočnicka?

Jak je to s jazykovou vybaveností?

Existují nějaká komunikační tabu?

Jak nejlépe komunikovat (osobně, e-mail, telefon atd.)?

Jednacím jazykem je angličtina; svahilština se při obchodních jednáních téměř nepoužívá. Tím odpadá potřeba mít při jednáních k dispozici tlumočnicka. Vzhledem ke skutečnosti, že angličtina je jedním z oficiálních jazyků v Keni, je její znalost na velice dobré úrovni. Obchodně lze jednat celý rok, nejméně vhodnou dobou jsou však doby dovolených, tj. červenec a srpen nebo prosinec. Jednat lze denně od 9 hod. až do 17 hod. odpoledne. V době od 12 do 14 hod. je obvykle polední přestávka. Pakliže je to možné, je vhodné komunikovat osobně (i za použití moderních technologií). Obecným problémem však je, že dohodnuté závazky jsou velice často porušovány. Velice frustrující při jednáních je dlouhé čekání na odpověď, kdy se nedaří potencionálního partnera zastihnout a který navíc nereaguje na naprosto žádné upomínky. Zachování tváře je pro Keňany nesmírně důležité. Při jednáních je proto potřeba dávat pozor, aby se keňský protějšek nedostal do trapné situace a dbát na určitou taktnost, citlivost a zdrženlivost. V Keni panuje rovněž kmenová řevnivost s tím, že příslušníci některých kmenů se cítí nad jinými povýšeni. Za komunikační tabu lze tak považovat otázky etnické.

4.5 Doporučení

Co byste doporučili podnikatelům, kteří se do Keni chystají?

Jednání s úřady je někdy velice byrokratické, často však jde o záměrné zdržování vyřízení věci s cílem získat určitou odměnu. Právní řád vychází z anglického zvykového práva, a proto je pro Středoevropany často nesrozumitelný. Pro případné vedení soudního sporu je nutno najmout místního právního zástupce. Nejde-li i o velké částky je snazší a lacinější se s žalovanou stranou dohodnout na kompromisu.

Základní zásady při jednání s keňskými partnery:

- Kontaktovat ZÚ Nairobi, které vám může poskytnout aktuální informace, poradit s obchodním případem, ověřit reálnost obchodní nabídky, poskytnout asistenci
- Navázat s partnerem osobní vztah (zjistit jeho záliby, pozvat jej do ČR, zde se mu řádně věnovat). Je ovšem potřeba zvážit, zda existuje na straně partnera skutečný zájem. Není neobvyklé, že spíše než o obchod má „potencionální partner“ zájem o návštěvu Evropy. Na druhou stranu věrohodného partnera návštěva ČR přesvědčí o vyspělosti ČR a tedy i výrobků z ČR pocházejících.
- Vždy se usmívat, být zdvořilý a příjemný.
- Nestěžovat si kvůli maličkostem.
- Kritiku udělat nepřímou a vyhnout se konfrontaci.
- Nikdy nedávat najevo rozčilení – hrozí ztráta respektu partnera.
- Nesnažit se očividně o získání výhody před partnerem – je třeba být kooperativní a spolupracovat. Jedna vyhraná bitva může někdy prohrát válku.
- Nespěchat. Pozvolné jednání od obecných věcí ke konkrétním pomůže partnerovi lépe se vyznat v návrzích. Jednání však nesmí být ani rozvláčná a musí mít předem stanovený cíl.
- Počítat s průtahy – zakalkulovat je do programu i do ceny.
- Dobře připravit projekt a být v argumentaci konkrétní.
- Vždy počítat s tím, že bude vyžadována sleva. S tím je nutno počítat v prvotním návrhu ceny. Sleva však nemůže být přemrštěná. Cenový faktor je na místním trhu rozhodující a je často fatální pro dodavatele kvalitního (a tedy dražšího) zboží.

4.6 Státní svátky

Státní svátky: ·

1. ledna Nový rok ·

1. května Svátek práce ·

1. června Madaraka Day (Den svébytnosti) ·

20. října Kenyatta Day (Den prvního prezidenta) ·

12. prosince Jamhuri Day (Den nezávislosti) ·

25. prosince Christmas Day (1. vánoční svátek) ·

25. prosince Boxing Day (2. vánoční svátek)

Dále se slaví pohyblivé svátky: ·

březen/ duben Velký pátek, Velikonoce, Velikonoční pondělí ·

Id-el-Fiťr konec ramadánu

5 Základní podmínky pro uplatnění českého zboží na trhu

Podkapitoly:

- 5.1 Vstup na trh
- 5.2 Formy a podmínky působení na trhu
- 5.3 Marketing a komunikace
- 5.4 Problematika ochrany duševního vlastnictví
- 5.5 Trh veřejných zakázek
- 5.6 Platební podmínky, platební morálka a řešení obchodních sporů
- 5.7 Víza, poplatky, specifické podmínky cestování do teritoria
- 5.8 Zaměstnávání občanů z ČR
- 5.9 Veletrhy a akce

5.1 Vstup na trh

Keňa má relativně liberalizované dovozní a vývozní podmínky. Neexistuje systém dovozních a vývozních licencí. Výjimku tvoří některé položky, týkající se bezpečnosti, zdravotnictví nebo životního prostředí, které jsou uvedeny v příslušném zákoně (Import, Export and Essential Supplies Act). Od 29. září 2005 je v Keni v platnosti systém ověřování konformity dovozů (Pre-shipment Verification of Conformity – PvoC), který nahradil předchozí Pre-shipment inspection for imported goods. Smyslem nového systému je posílit kontrolu konformity dováženého zboží podle keňských norem, které spravuje Kenya Bureau of Standards (KEBS). Kontrolu provádí v zemi původu zboží inspekční firma Societé Generale de Surveillance a Intertek Testing. Základní nařízení upravující podmínky pro dovoz a vývoz v Keni je regionální zákon přijatý Východoafrickým zákonodárným shromážděním, the East African Community Customs Management Act, 2004 (EACCMA) tj. Celní sazebník Východoafrické společenství z roku 2004.

Ochrana domácího trhu je zajišťována celními sazbami, které se pohybují v rozmezí 0–40 %. Firmy, které uvažují o rozšíření krátkodobého financování keňským podnikům, by měly při hodnocení rizika splácení postupovat opatrně. Existence auditovaného finančního výkazu a atraktivního úvěrového hodnocení nutně neznamená, že dluh bude splacen. Zákon o hospodářské soutěži zakazuje horizontální a vertikální dohody mezi podniky nebo jednání vzájemných shodách podniků, jejichž cílem nebo následkem je prevence, narušení nebo omezení obchodní soutěže s jakýmkoli zbožím nebo službami v Keni. Kartelové dohody jako je stanovení cen, rozdělení trhu a tajné dohody v rámci výběrových řízení či předepisování minimální prodejní ceny jsou zakázány. Zákon o hospodářské soutěži zakazuje zneužívání dominance a kupní síly. CAK (Úřad pro hospodářskou soutěž v Keni) provozuje podnikový program shovívavosti pro společnosti, které dobrovolně prozradí existenci společné dohody nebo praxe, která je zakázána zákonem o hospodářské soutěži a spolupracuje s úřadem při jeho vyšetřování. Firma, která uzavírá restriktivní horizontální nebo vertikální dohodu nebo zneužití svého dominantního postavení se dopouští trestného činu a může být odsouzena k trestu odnětí svobody až na pět let nebo k pokutě nepřesahující 10 milionů KES nebo obojí.

Keňský zákon o hospodářské soutěži z roku 2010 upravuje rovněž oblast podnikových fúzí. Zákon o hospodářské soutěži definuje fúzi jako nabytí akcií, obchodních nebo jiných aktiv, ať už v Keni nebo mimo ni, jejichž výsledkem je změna kontroly nad podnikem, částí podniku nebo aktivem a podnikání v Keni. Zákon o hospodářské soutěži stanoví příklady toho, co představuje kontrolu pro účely regulace spojování. Při výpočtu prahových hodnot pro fúze Úřad pro hospodářskou soutěž v Keni „CAK“ vydal pokyny, které používají finanční limity založené na obrátu v Keni. Povinné oznámení se vztahuje na podnik, který musí mít minimální hranici obrátu 1 miliardu KES a obrát cílového podniku přesahuje 100 milionů KES. Při schvalování fúze bere CAK v úvahu veřejný zájem. Keňa má předimplementační režim, proto musí být před fúzí udělen souhlas keňských orgánů pro hospodářskou soutěž s navrhovanou transakcí.

5.2 Formy a podmínky působení na trhu

Hlavní typy společností v Keni: obchodní společnost (Registered Company) pobočky společností, zapsaných mimo Keňu (Branch Offices of Companies registered outside Kenya) veřejná obchodní společnost (Partnership) podnik jednotlivce (Sole proprietorship) družstva (Cooperatives) Nejběžnější forma působení v Keni je prostřednictvím společnosti s ručením omezeným, protože tuto formu je jednoduché založit s tím, že neexistují žádné minimální nebo maximální požadavky na základní kapitál. Postup pro registraci soukromá společnost v Keni je

následující: • Rezervace názvu společnosti: Žádost se provádí u Obchodního rejstříku (Registrátor) pro vyhledávání a rezervaci navrhovaného názvu společnosti. Rezervace jména je obvykle platná, když jsou schválena, po dobu 30 dnů od data rezervace. Společnost se může rozhodnout pro adopci vzorových článků předepsané Zákonem o obchodních společnostech, nebo může přijmout vlastní soubor článků, pokud si to přeje. Registrace: Po orazítkování jsou dokumenty uloženy u registrátora společně s následujícími dokumenty: prohlášení o kapitálu a počátečním podílu, prohlášení zakladatelů společnosti prohlášení o sídle a adrese bydliště ředitele (ředitelů); a výkaz nominálního kapitálu Registrace nové společnosti obvykle trvá tři až čtyři týdny od předložení souvisejících dokumentů. I když není zákonný požadavek na maximální nebo minimální základní kapitál, lze doporučit, aby byla společnost registrována s minimálním základním jměním ve výši 100 000 KES, které poskytuje osvobození od platby kolkovného při registraci společnosti. Zahraniční podniky si mohou založit pobočku zahraničních společností. Pobočkám je předepsána daň z příjmů právnických osob ve výši 37,5 % pokud vykazují v Keni obchodní aktivity. Tohle je vyšší zdanění ve srovnání s keňskými společnostmi, které platí daň z příjmu ve výši 30 %. Zákon o obchodních společnostech obsahuje požadavky na zveřejňování a dodržování předpisů pro společnosti registrované mimo Keňu, kteří si přejí zaregistrovat a pobočka nebo zastoupení podnikání v Keni. Vedle finančních výkazů pobočky je nutné u obchodního rejstříku registrovat i finanční výkazy mateřské společnosti. Dovozy se většinou uskutečňují prostřednictvím zástupce, který působí jako dovozce na vlastní účet, nebo jako prostředník. Pro české podniky je zásadní, aby smlouva s místním zástupcem byla uzavřena tak, aby byla vypověditelná a aby i po jejím vypovězení nemusela firma hradit ušlý zisk, který si obchodní zástupce bude na české firmě nárokovat vzhledem k tomu, že s ním česká firma ukončila spolupráci.

5.3 Marketing a komunikace

Požadavky na marketing jsou zpravidla domlouvány s příslušným místním zástupcem, který často žádá finanční podporu pro zavedení určitého výrobku na trh. Aspekt propagace jako takový, stejně jako jeho forma, která se neodlišuje od formy běžné ve vyspělých státech, jsou ze strany českých exportérů často podceňovány. Propagaci na místě nelze provádět bez anglických prospektů a technických popisů. U spotřebního zboží, ale i u některého zařízení je obvyklá propagace v médiích, zejména v tisku.

Zahraniční vystavovatelé dávají přednost specializovaným výstavám pořádaným většinou v Kenyatta International Conference Centre (KICC, výšková budova v centru Nairobi). Menší specializované výstavy se dále pořádají v obchodních centrech Sarit a Village Market. Dále zde jsou realizovány národní výstavy (Turecko, Írán).

Úroveň veletrhů se však nedá s úrovní „standardních“ mezinárodních veletrhů srovnat. Keňské „mezinárodní“ veletrhy jsou tak mezinárodní pouze svým názvem. Z tohoto důvodu není účast na veletrzích v Keni doporučována. S potencionálními partnery je jednodušší se setkat na příslušném mezinárodním veletrhu na Blízkém východě, jež jsou keňskými firmami v roli návštěvníků výstav často navštěvovány. Z oblasti digitální propagace je vhodné mít svou FB stránku. Řada keňských firem využívá ke své propagaci výhradně FB a ani nemá vlastní webové stránky. Realizaci propagační kampaně je nutné hlídat. Není neobvyklé, že místní partner využívá tyto prostředky zcela neúčelně a k vlastnímu obohacení.

5.4 Problematika ochrany duševního vlastnictví

Zákony o duševním vlastnictví v Keni jsou v obsaženy v následujících zákonech: • Ústava v Keni • Zákon o průmyslovém vlastnictví • Zákon o ochranných známkách • Autorský zákon • Zákon o boji proti padělatelství

Neregistrovaná práva duševního vlastnictví, například obchodní tajemství, jsou také chráněna na základě Obecné právo, které je použitelné v Keni na základě Zákona o judikatuře.

Zákon o průmyslovém vlastnictví, Zákon o ochranných známkách a Autorský zákon byly z velké části sepsány v souladu s mezinárodními osvědčenými postupy, které jsou obsaženy v mezinárodních smlouvách o duševním vlastnictví, u kterých je Keňa smluvní stranou. Zejména se jedná o Dohodu o obchodním právu k duševnímu vlastnictví (TRIPS).

Zákon o boji proti paděláním poskytuje prostředky pro vymáhání práv duševního vlastnictví souvisejících s ochrannými známkami a autorskými právy, pokud jsou tato práva porušována prostřednictvím paděláním. Poskytuje možnost pro zabavení a zničení padělků zboží sankce a pokuty vůči pachatelům. Klíčové vládní agentury z pohledu IP jsou: the Kenya Industrial Property Institute (KIPI), the Copyright Board of Kenya (KECOBO), the Judiciary and the Anti-Counterfeit Agency (ACA). KIPI a KECOBO regulují oblast práva duševního vlastnictví v souladu s jejich mandáty.

KECOBO provádí rovněž registraci autorských práv. Má také pravomocemi k inspekci včetně zadržení osob podezřelých z porušování autorského zákona. KIPI odpovídá za udělování ochranných známek, certifikací ochranných známek, patenty a průmyslové vzory. Soudy podle Zákona o průmyslovém vlastnictví rozhodují v případech patentových sporů a užitných vzorů. Spory v případech ochranných známek jsou však projednávány před Vrchním soudem. ACA má pravomoc vstoupit do areálu a zabavit podezřelé zboží bez soudních příkazů. Požadavkem pro soudní příkazy je nutný v případě zničení padělaného zboží. Vlastník IP může podat stížnost v ACA, na základě které provede ACA nezbytné

kroky k ochraně duševního vlastnictví.

5.5 Trh veřejných zakázek

Veřejné zakázky se zásadně zadávají formou tendrů. Jako první krok zejména v případě tendrů na stavební práce nebo konzultační činnosti bývá předkvalifikace a registrace zájemců, kteří, pokud jsou vyhodnoceni pro daný účel jako vhodní, jsou poté oslovováni již přímo formou zaslání tendrových podmínek. Tendry jsou zveřejňovány v denním tisku či na webových stránkách. Termíny pro podávání nabídek bývají však velmi krátké, takže reálnou naději na úspěch mají většinou pouze ty firmy, které jsou v místě přímo fyzicky přítomny, nebo které zde mají své zástupce.

Existují rozšířené zprávy, že korupce často ovlivňuje výsledek veřejných soutěží, a mnoho z výsledků těchto výběrových řízení je napadáno před soudy. Keňská vláda v lednu 2019, na základě stížností týkajících se podvodů v oblasti veřejných zakázek, rozhodla o povinnosti přesunutí všech veřejných zakázek včetně informace o zadávání veřejných zakázek do integrovaného informačního systému pro správu financí (IFMIS), což je elektronický nástroj. Ovšem ukázalo se, že IFMIS, který byl spuštěn v roce 2014, má problémy s nedostatečnou konektivitou a technickou kapacitou. Kromě toho provinční vlády rozhodnutí centrální vlády ignorují.

Vzhledem k tomu, že centrální vláda neuplatňuje protikorupční zákony, tak jednání v oblasti manipulace s tendry zůstávají nepotrestány. Na základě vládních nařízení mají všechna ministerstva zveřejňovat veřejně na webových stránkách ke každému 15. dni v měsíci oznámení o tendrech. Úřad pro regulaci veřejných zakázek (PPRA) – vládní instituce zodpovědná za oblast veřejných zakázek - však poukazuje na skutečnost, že 44 % ministerstev či vládních agentur, které vypisují tendry a jsou tak povinny zveřejňovat veřejně informace o tendrech na webových stránkách, tuto povinnost ignoruje.

V případě tendrů zveřejněných v Keni, které jsou však financovány některými bankami nebo agenturami, kde ČR není členem (např. African Development Bank), je nutno, aby český dodavatel využil pro svou nabídku firmu sídlící v zemi, která je členskou zemí dané banky či agentury.

5.6 Platební podmínky, platební morálka a řešení obchodních sporů

Obchodní právo vychází z anglického práva a zvyklostí. Soudnictví se skládá z vyšších soudů (Nejvyššího soudu, Odvolacího soudu, Soudu pro zaměstnanost a pracovní vztahy (ELRC) a Soudu pro životní prostředí a půdu (ELC). Podřízené soudy se skládají z Magistrate Court, Courts Martial and Kadhi Court. Magistrate Court má jurisdikci projednávat a rozhodovat občanské spory, kde hodnota předmětu sporu nepřesahuje 20 milionů KES. The High Court má jurisdikci projednávat a rozhodovat odvolání Magistrate Court .

Mezi alternativní formy řešení sporů patří rozhodčí řízení, mediace a smíření. Arbitráž v Keni se řídí Zákonem o rozhodčím řízení. Rozhodčí řízení, zákon vychází z ustanovení Komise OSN pro obchodní právo (UNCITRAL), který byl přijat mnoha zeměmi na světě jako zákon, kterým se řídí mezinárodní i domácí arbitráž. Arbitráž je obecně oceňována jako rychlejší a efektivnější způsob řešení sporů než prostřednictvím soudního sporu. Stává se jako metoda řešení sporu stále populárnější. Zahraniční rozsudky jsou vykonatelné v Keni podle Zákona o prosazování zahraničních rozsudků. Zahraniční rozsudek podle tohoto zákona vykonatelné na základě vzájemnosti. Aby byl tedy vymahatelný zahraniční rozsudek v Keni, musí rozsudek pocházet ze země, s kterou má Keňa uzavřenu dohodu o vzájemném uznání rozsudků. V současné době patří mezi tyto země: Austrálie, Anglie a Wales, Malawi, Rwanda, Seychely, Tanzanie, Uganda a Zambie.

V případě nových obchodních kontaktů se používá neodvolatelný dokumentární akreditiv, otevřený u renomované banky. Při menších zakázkách u nových odběratelů není neobvyklý plat předem.

5.7 Víza, poplatky, specifické podmínky cestování do teritoria

1. VÍZA, PODMÍNKY VSTUPU DO ZEMĚ Cestovní režim pro občany ČR - vízový styk pro všechny druhy pasů Požadavek pro vstup do země - platné vstupní nebo tranzitní vízum Žádost o vízum lze podle keňského zákona podat pouze prostřednictvím internetu, a to na webové stránce spravované keňským Ministerstvem vnitra a koordinace národní vlády (Ministry of Interior and Coordination of National Government) <http://www.evisa.go.ke> Upozorňujeme, že v provozu jsou i podvodné stránky nabízející keňská víza; je proto velmi důležité používat výhradně uvedenou stránku. Od 1. 1. 2021 lze požádat o keňské vízum pouze elektronickou formou.

Letecké společnosti od 1. 1. 2021 odmítají nástup do letadla všem cestujícím, kteří nemají platné vízum. Dle praktických zkušeností je třeba mít vízum nejen v mobilním telefonu, ale i vytištěné. Pro podání žádosti je třeba mít k dispozici cestovní pas, jehož platnost musí být aspoň o 6 měsíců delší než doba plánovaného pobytu v Keni. Postup podání žádosti o elektronické vízum je následující: 1. kliknout na tlačítko vytvořit účet (Create an Account) 2. vybrat registraci pro návštěvníky (Visitors) 3. vytvořit účet – systém požaduje zadat platnou emailovou adresu (upozornění - některé české mailové servery, například firemní, neobdrží potvrzující email, je proto vhodné zvolit některý z mezinárodních mailových serverů typu gmail nebo yahoo) a vložit fotografii 4. po přihlášení do účtu vybrat imigrační úřad (Department of Immigration Services) 5. vybrat žádost o keňské vízum (Kenyan Visa) 6. vybrat typ víza (k jednomu vstupu nebo tranzitní) a přečíst si pozorně instrukce 7. vyplnit elektronický formulář žádosti (bez diakritických znamének) 8. připojit fotografii, sken datové stránky pasu, kopii letenky a informaci o účelu pobytu (itinerář pobytu, rezervace ubytování, zvací dopis,...) 9. zaplatit prostřednictvím platební karty 10. vyčkat emailu s rozhodnutím (doba vyřízení se pohybuje kolem 24 hodin) – v případě kladného rozhodnutí vytisknout potvrzení o udělení eVisa 11. při přiletu předložit vytištěné eVisa V případě opoždění odpovědi je třeba vyřízení urgovat na e-mailových adresách nebo telefonních číslech uvedených na stránce.

S ohledem na časté e-mailové dotazy zdůrazňujeme, že systém keňských elektronických víz provozuje keňská vláda; Ministerstvo zahraničních věcí ČR ani Velvyslanectví ČR v Nairobi za jeho fungování nijak neručí, nemají do systému žádný preferenční přístup a nejsou kompetentní ani k řešení případných potíží plynoucích z jeho používání (chybějící odpověď na žádost, chybně vydaná víza – nastávají např. při použití diakritických znamének, atd.). Na udělení keňského víza není právní nárok a správní poplatek za podání žádosti ve výši 50 USD (děti do 15 let zdarma) je nevratný. Udělené elektronické vízum neopravňuje automaticky ke vstupu na území Keni, konečné rozhodnutí je na keňských pohraničních orgánech. Tento typ víza neumožňuje vykonávat na území Keni výdělečnou činnost, pro kterou je nutné získat příslušné povolení. Doporučujeme ověřit si před cestou aktuální podmínky vstupu do země na keňském velvyslanectví akreditovaném pro ČR. Standardní maximální délka platnosti keňského víza je 90 dní ode dne příjezdu.

Vízum lze v případě potřeby jednou prodloužit, a to na 180 dní. Prodloužení lze vyřídit v hlavní kanceláři imigrační služby v Keni. Kontakt: Immigration and Citizen Services Nyayo House 20th floor, Kenyatta Avenue/Uhuru Highway P. O. Box 30395 – 00100 Nairobi Tel: +254 (0) 202 222 022 E-mail: dis@immigration.go.ke web: <https://www.immigration.go.ke/>

Vstup do země Letecky přes mezinárodní letiště Jomo Kenyatta International Airport v Nairobi nebo přes Moi International Airport v Mombase. Po silnici - buď z území Ugandy nebo Tanzanie. Z Etiopie a ze Somálska se vstup na keňské území z bezpečnostních důvodů důrazně nedoporučuje. Lodí - přes námořní přístav v Mombase nebo přes jezerní přístav Kisumu na Viktoriině jezeře. Vzhledem ke katastrofálnímu technickému stavu trajektů na Viktoriině jezeře a častým haváriím se použití lodní dopravy po Viktoriině jezeře nedoporučuje. Při vstupu do země není třeba prokazovat zajištění finančních prostředků pro pobyt. Při přiletu do země z jiných afrických destinací (i v případě tranzitu, např. při letech z Evropy přes Addis Abebu) či jiných zdravotně rizikových oblastí je vyžadováno předložení mezinárodního očkovacího průkazu s očkovaním proti žluté zimnici. Doklad o očkování může být ve výjimečných případech vyžadován i od cestujících z jiných destinací. Mezinárodní očkovací průkaz s očkovaním proti žluté zimnici je při hraniční kontrole vyžadován i při příjezdu po silnici či použití lodní dopravy.

Podmínky vstupu do Keni během pandemie covid-19 se poměrně často mění, pro aktuální informace doporučujeme navštívit stránky ZÚ Nairobi https://www.mzv.cz/nairobi/cz/viza_a_konzularni_informace/nazev_ken_a_aktualni_podminky_vstupu_do.html 2. DOPRAVA VE MĚSTECH Doporučujeme sjednat jízdu u autorizované taxislužby (případně služby typu Uber) a nevyužívat veřejnou dopravu (mikrobusy „matatu“ či autobusy), a to z bezpečnostních i hygienických důvodů.

Pro cestu z mezinárodního letiště v Nairobi nebo Mombase do města je ideální využít minibus sjednaný v rámci ubytování v renomovaném hotelu. Pohyb pěšky po keňských městech by představoval značné bezpečnostní riziko a nelze ho doporučit. Ideální spojení z centra Nairobi na velvyslanectví je taxislužbou, případně službou Uber, cestovní čas 20 minut až 1 hodina. 3. AUTOPŮČOVNY K zapůjčení auta jsou běžné následující požadavky: - Platný řidičský průkaz - Složení zálohy dle typu auta - Kopie pasu - Podpis smlouvy V Keni mají pobočky velké mezinárodní autopůjčovny. Hertz – viz <https://www.car-2rent.com/kenya/car-rental-nairobi/agency-hertz#/searchcars> Europcar - viz <https://www.europcar.com/en/car-rental/locations/kenya> Zapůjčení auta bez řidiče není možné doporučit, a to z důvodů mimořádně hustého provozu ve městech a na hlavních tazích, nebezpečnému způsobu jízdy místních řidičů (zvláště řidičů veřejné dopravy), často katastrofálnímu technickému stavu vozidel i silnic a v neposlední řadě kvůli levostannému řízení. Velké problémy a nepřijemná zdržení mohou nastat i v případě poruchy zapůjčeného auta. Zapůjčení auta s řidičem je možné dohodnout např. v hotelu nebo s cestovní kanceláří.

4. **HOTELY A UBYTOVÁNÍ** K ubytování v Keni doporučujeme využít vždy kvalitní hotely patřící do známých světových hotelových řetězců, případně místní hotely s nejlepšími referencemi. Je potřeba počítat s tím, že kvalitní ubytování je drahé. To se týká jak ubytování v Nairobi, tak cest mimo hlavní město (Mombasa, Nakuru, Kisumu či Eldoret, ubytování na pobřeží i v národních parcích). Ubytování v Nairobi Pro ubytování v Nairobi doporučujeme využít hotely v blízkosti letiště nebo v dobrých čtvrtích města. Z bezpečnostních důvodů nedoporučujeme ubytovávat se v centru města ani v levnějších, tj. bezpečnostně rizikovějších částech města. Uvádíme přehled k dnešnímu datu doporučených hotelů v Nairobi:

1. Mövenpick Hotel & Residences Nairobi (Mövenpick Residences Nairobi) Adresa: Mkungu Close, Off Parklands Rd, Nairobi Tel.: +254 709 548000 web: <https://www.movenpick.com> Cena: 189 USD / osobu a noc v jednolůžkovém pokoji

2. Weston Hotel Nairobi Adresa: Weston Hotel, Langata Rd, Nairobi Tel.: +254 709 995000 web: <https://www.westonhotel.com> Cena: od 120 USD/ osobu a noc v jednolůžkovém pokoji

3. Crowne Plaza Nairobi Airport Adresa : Jomo Kenyatta International Airport, First Freight Lane, Nairobi Tel.: +254 709 222999 web: <https://www.ihg.com/crowneplaza/hotels> Cena: od 107 USD/ osobu a noc v jednolůžkovém pokoji

4. Trademark Hotel Adresa: The Village Market, Nairobi, Limuru Road near UN HQ Tel.: +254 20 7250000 web: <https://www.trademark-hotel.com/> Cena: od 160 USD/ osobu a noc v jednolůžkovém pokoji
5. EMARA Hotel Ole Sereni Adresa: Southern Bypass Tel.: +254 732 191000 web: <https://emara.ole-sereni.com/> Cena: od 100 USD/ osobu a noc v jednolůžkovém pokoji Jedná se o kvalitní hotel v blízkosti letiště, s výhledem do národního parku Nairobi
6. Social House Adresa: 154 James Gichuru Road, Lavington Tel.: +254 709216 216, +254 709216 100 web: <https://www.thesocialhouse.ke/> Cena: od 160 USD / osobu a noc v jednolůžkovém pokoji Jedná se o kvalitní hotel v blízkosti velvyslanectví
7. Radisson Blu Hotel, Upper Hill Adresa: Elgon Road Tel.: +254 709 810000 web: <https://www.radissonhotels.com/en-us/hotels/radisson-blu-nairobi-upper-hill> Cena: od 160 USD / osobu a noc v jednolůžkovém pokoji
8. Villa Rosa Kempinski Chiromo Rd web: <https://www.kempinski.com/en/nairobi/hotel-villa-rosa/> Tel.: +254 703 049000 Cena: od 260 USD / osobu a noc v jednolůžkovém pokoji
9. Heron Portico Jakaya Kikwete Road Opposite Provincial Police Headquarters web: <https://www.theheronportico.com/> Tel.: +254 020 2720741/ 43, +254 020 2720740 Cena: od 70 USD / osobu a noc v jednolůžkovém pokoji
10. Radisson Blu Hotel & Residence Nairobi Arboretum Arboretum Road web: <https://www.radissonhotels.com/en-us/hotels/radisson-blu-nairobi-arboretum/contact> Tel.: +254 709 031000 Cena: od 170 USD / osobu a noc v jednolůžkovém pokoji
11. Park Inn Radisson Westlands Waiyaki Way web: <https://www.radissonhotels.com/en-us/hotels/park-inn-nairobi-westlands> Tel.: +254 70 9498 000 Cena: od 120 USD / osobu a noc v jednolůžkovém pokoji
12. Eka Hotel Mombasa Rd Adresa: Mombasa Road web: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-e&q=Eka+Hotel+Mombasa+Rd> Tel.: +254 719 045000 Cena: od 120 USD / osobu a noc v jednolůžkovém pokoji
13. Hilton Nairobi Adresa: Mama Ngina St Tel.: +254 20 2288000 web: <https://www.hilton.com/> Cena: od 115 USD/ osobu a noc v jednolůžkovém pokoji
14. Hotel Fairmont The Norfolk Adresa: Harry Thuku Rd Tel.: +254 20 2265555 web: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-e&q=Hotel+Fairmont+The+Norfolk> Cena: od 180 USD / osobu a noc v jednolůžkovém pokoji

MOMBASA

1. Hotel Englishpoint Adresa: Silos Road, Mombasa Tel.: +254 730 930107 web: <https://hotelenglishpoint.com/contact-us.html> Cena od 180 USD/ osobu a noc v jednolůžkovém pokoji
2. Sarova Whitesands Beach Resort & Spa Mombasa - Beach Hotel in Mombasa Adresa: Off Malindi Road, Mombasa County Tel.: +254 0709 111000 web: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-e&q=White+Sands+Mombasa> Cena od 150 USD/ osobu a noc v jednolůžkovém pokoji

NAKURU

1. Midland Hotel Since 1906 Adresa: Geoffrey Kamau Ave, Nakuru Telefon: +254 51 2212125 web: <http://midlandhotel.co.ke/> Cena od 100 USD / osobu a noc v jednolůžkovém pokoji
2. The Alps Hotel Nakuru Tel. : +254 716 411119 web: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-e&q=+The+Alps+Hotel+Nakuru> Cena od 120 USD / osobu a noc v jednolůžkovém pokoji

KISUMU

Acacia Premier Hotel Adresa: Achieng Oneko Rd Tel.: +254 203 603 000 web: www.acaciapremier.com E-mail: reservations@acaciapremier.com Cena od 140 USD / osobu a noc v jednolůžkovém pokoji Jedná se o jediný kvalitní hotel v Kisumu

ELDORET

Hotel Boma Inn Adresa: Kipkenyo, Ramogi Dr, Eldoret Telefon: +254 719 025 000 web: <https://www.theboma.co.ke/en/bie.html> Cena od 100 USD/ osobu a noc v jednolůžkovém pokoji Jedná se o jediný kvalitní hotel v Eldoretu

5. SPECIFIKA, BEZPEČNOSTNÍ SITUACE, DOPORUČENÍ Bezpečnostní situace v Keni zůstává dlouhodobě špatná. I přes dílčí zlepšení velká města vykazují i nadále vysokou míru kriminality, v podstatě běžná jsou loupežná přepadení chodců, únosy osob i aut, dochází i k loupežným útokům ozbrojených gangů na domy v rezidenčních čtvrtích či přepadení obchodů a bank. Doporučujeme proto nepohybovat se po velkých městech (především pak po Nairobi a Mombase) pěšky a vyvarovat se návštěvy chudinských oblastí - slumů. Důležité je nenosit při sobě větší hotovost a viditelné cennosti – šperky, fotoaparáty apod. Na oslovení od pouličních obchodníků a žebráků (a to včetně dětí, které mohou být členy nečekaně nebezpečných dětských gangů) je zásadně nutné nereagovat a dané místo co nejrychleji opustit. Při cestách vozidlem je nutné

dbát na uzamčení všech dveří a zavření oken. Ve velkých městech se doporučuje nevycházet na ulici po setmění, při večerních návratech z restaurace je nutné mít předem domluvený odvoz nebo si nechat zavolat prověřené taxi. Mezi významná rizika patří též různé podvodné triky, která zdaleka nemusí končit pouhou finanční či materiální újmou. Je třeba být zvláště obezřetný v případě oslovení neznámými osobami na ulici a nepřijímat od nich žádné nabídky na služby (dopravní, průvodcovské, výhodný nákup apod.) a neakceptovat (nebrat do rukou!) žádné drobné dárky, vizitky či letáky (byly zaznamenány případy omámení turistů prostřednictvím kontaktního uspávadla v podané vizitce a jejich následné zbití a okradení). Veškeré objednávky těchto služeb je třeba činit výhradně v prověřené cestovní kanceláři nebo u poskytovatele doporučeného ubytovacím zařízením, pokud možno písemně. Přijetí zdánlivě výhodné nabídky na ulici se může v lepším případě velmi citelně prodražit (police je bývá často na straně místních obyvatel), v horším skončit fyzickou újmou. Přes přísná bezpečnostní opatření (kontroly vozidel při příjezdech na parkoviště, osobní prohlídky při vstupu do každé veřejné budovy) existuje v Keni reálná hrozba teroristických útoků zaměřených na místa s vysokou koncentrací osob. Jejich cílem mohou být objekty státních institucí, nákupní centra, hotely, bary, noční kluby, restaurace, přepravní terminály či přímo prostředky hromadné dopravy (minibusy, autobusy). Doporučujeme proto vyhýbat se pokud možno těmto místům, případně dbát při jejich návštěvě zvýšené opatrnosti. Nebezpečí teroristických útoků je vysoké především v největších městech a v severovýchodních a východních oblastech země (tj. při hranici se Somálskem). V ostatních částech země (národní parky v centrální a jižní Keni, turistická centra na pobřeží jižně od Mombasy) je riziko teroristického útoku nižší. Z hlediska individuální turistiky lze za méně bezpečné oblasti považovat severní část Velké příkopové propadliny (Great Rift Valley - řídice obydlené území, vysoká pravděpodobnost přepadení, výskyt žluté zimnice) a severovýchodní část země do vzdálenosti 100 km od hranic se Somálskem, včetně pobřežních oblastí na sever od ostrova Lamu (riziko teroristických útoků, loupežných přepadení a únosů). Na ostrov Lamu se doporučuje cestovat výhradně letecky.

Vstupy do národních parků, přírodních rezervací a muzeí je možné hradit výhradně systémem M-Pesa (pro krátkodobé návštěvníky nedostupný systém mobilních plateb prostřednictvím keňského mobilního operátora Safaricom) nebo kreditní kartou. Platby jiným způsobem (hotovově) nejsou v rámci protikorupčních opatření přijímány. Kreditní karty jsou v hotelech dobré kvality a ve velkých obchodních centrech přijímány, jinak jsou však v Keni mnohem běžnější platby systémem M-Pesa. Většina silnic není v dobrém stavu, asfaltový povrch je často poškozený. V Keni jsou běžné nebezpečné komunikace, z nichž mnohé (mj. v mnoha národních parcích) jsou zejména v období dešťů jen velmi obtížně sjízdné. Nebezpečí jízdy po silnicích zvyšuje mimořádně silný provoz většinou technicky značně zanedbaných vozidel, včetně těžké nákladní tranzitní dopravy. Místní provoz se návštěvníkům jeví jako krajně chaotický. Při cestách je nezbytné neustále sledovat situaci kolem sebe a udržovat větší odstup od ostatních vozidel. Řidič musí být připraven na řízení na levé straně silnice, na nepřítomnost dopravního značení (dopravní značky i směrůvky) a především na velmi volný výklad pravidel silničního provozu. Je proto důležité věnovat pozornost očnickému kontaktu řidičů a gestikulaci. Při jízdě autem je bezpodmínečně nutné mít uzamčené všechny dveře a zavřená okna. V případě nehody (a to včetně srážky s chodcem či cyklistou), která umožňuje pokračovat v jízdě, se doporučuje nezastavovat a dojet k nejbližší policejní stanici; v opačném případě se doporučuje pokud možno neopouštět vozidlo (může jít o účelově spáchanou dopravní nehodu s cílem přepadení) a telefonicky informovat policii (pohotovostní čísla: 999, 112, 911).

Po setmění se nedoporučuje pokračovat v jízdě, na trase je vždy třeba mít předem zajištěno ubytování. Cestování autem do odlehlejších oblastí Keni se doporučuje v doprovodu nejméně jednoho dalšího auta kvůli bezpečnosti, nebezpečí uvíznutí nebo možným poruchám. Ve velkých městech existují autopůjčovny různé úrovně, nejkvalitnější a nejdražší nabízejí své služby na letištích. Doporučujeme při pronajímání upřednostňovat vozidla s automatickou převodovkou a v případě cest mimo hlavní tahy i s náhonem 4x4. Veřejné dopravní prostředky - mikrobusesy nazývané "matatu" - jsou technicky zanedbané a jejich řidiči velmi bezohlední. Jejich použití se nedoporučuje z bezpečnostních i hygienických důvodů. V Nairobi a některých dalších městech je možné využít taxislužby Uber. Spojení po železnici o standardním rozchodu (SGR) je možné mezi Nairobi a Mombasou se zastávkami ve větších centrech. Nákup jízdenek je nezbytně nutné provést v dostatečném časovém předstihu. Platba je opět možná pouze prostřednictvím M-pesy. Odbavení cestujících je doprovázeno bezpečnostními opatřeními jako na letištích, proto je nutné se na nádraží dostavit minimálně hodinu (v Nairobi a Mombase však raději dvě hodiny) před odjezdem vlaku. Moderní vlak zvaný Madaraka Express je klimatizován a cestující mají cestou možnost zakoupit si občerstvení. Bližší informace viz stránky keňských železnic www.krc.co.ke. Uganda Railway, tj. železnice postavená na přelomu 19. a 20. století britskou koloniální správou, která spojovala Mombasu s Nairobi a dále s Kampalou, je již po celé délce mimo provoz. Na úseku Nairobi – Kampala probíhá její rekonstrukce. Na mezinárodním letišti v Nairobi je třeba počítat s delším odbavením. Při odletu je důkladná bezpečnostní prohlídka prováděna již při vstupu do odbavovací haly a následně znovu po odbavení zavazadel. Vzhledem k častým dopravním zácpám v Nairobi je třeba ověřit si před cestou na letiště aktuální dopravní situaci a vyjet s dostatečným časovým předstihem. Keňský šilink (KES, KSh) je volně směnitelný při příjezdu i odjezdu. V zemi existuje rozsáhlá síť soukromých směnáren. Jakýkoliv nedeklarovaný dovoz a vývoz keňské měny v hotovosti je trestný, převody v bankovním styku jsou relativně snadné. Keňa zavedla v r. 2019 nové bankovky, bankovky starého typu v hodnotě 1000 KSh (s vyobrazením prvního prezidenta Keni Jomo Kenyatty na přední straně) nejsou od 1. 10. 2019 platné.

V Keni platí zákaz kouření na veřejnosti (tj. všude mimo vyhrazená místa), který je nutné dodržovat. Alkohol je možné koupit pouze ve specializovaných prodejnách nebo uzavřených odděleních supermarketů. V některých restauracích není alkohol nabízen. Doporučujeme používat výhradně balenou vodu, která je v obchodech běžně dostupná. V Keni je elektrická síť na 220 V, používán je britský typ zásuvek (ploché kolíky), je proto třeba se vybavit adaptérem (běžně k dostání v místě). Zejména v období dešťů je nutno počítat s poměrně častými výpadky elektrického proudu, vůči nimž jsou hotely lepší kvality chráněny agregáty. Obecně platí, že napětí v zásuvkách vykazuje výkyvy, je proto vhodné chránit citlivější elektrické přístroje ochranou proti přepětí (surge protector – dá se pořídit v místě). Je též důležité se vyvarovat zvaní nově (a rychle) získaných keňských přátel na návštěvu do ČR "na oplátku". Zpravidla by totiž cesta byla zneužitá k nelegální migraci do EU. V Keni od r. 2017 platí zákaz používání igelitových sáčků všeho druhu. V supermarketech a na trzích jsou využívány přírodní obalové materiály. 6. SPOJENÍ MEZI LETIŠTĚM / NÁDRAŽÍM A ZÚ / CENTREM MĚSTA Ideální spojení z mezinárodního letiště v Nairobi na velvyslanectví je vozem taxislužby. Z bezpečnostních důvodů doporučujeme sjednat jízdu u přepážky autorizované taxislužby přímo v budově letiště (případně službou Uber) a nevyužívat služeb řidičů čekajících před letištní budovou. Veřejnou dopravu (mikrobusesy „matatu“) zásadně nedoporučujeme z bezpečnostních i hygienických důvodů. Cestovní čas z letiště dosahuje dle hustoty provozu 45 minut až 3 hodiny.

Nádraží železnice se standardním rozchodem (SGR) se v Nairobi nachází poměrně blízko mezinárodního letiště, doporučený způsob dopravy i cestovní čas jsou totožné jako u jízdy z letiště. Pro vnitrostátní lety se poměrně často využívá letiště Wilson, které je (dle hustoty provozu) asi 30 min. až 1 hodinu od velvyslanectví. Ideální spojení z centra Nairobi na velvyslanectví je taxislužbou, případně službou Uber, cestovní čas 20 minut až 1 hodina. Mezinárodní letiště i nádraží železnice se standardním rozchodem (SGR) v Mombase leží asi 45 minut až 1 hodinu od centra města, i zde se doporučuje cesta výhradně vozem taxislužby.

5.8 Zaměstnávání občanů z ČR

Pro práci cizinců je nutné pracovní povolení, které se vydává na základě podkladů o vzdělání a praxi. Keňské zákony sice přímo nezakazují činnost cizinců v některých oborech, zpravidla se však pracovní povolení vydávají pouze specialistům (lékaři, poradci, vedoucí pracovníci firem s většinovým zahraničním kapitálem a různí experti). Cizinci pracující v Keni musí být držiteli platného pracovního povolení (pokud jsou zaměstnání) po dobu nejméně šesti měsíců) nebo speciální průkaz (pokud je zaměstnán méně než šest měsíců). Jakmile je vydáno pracovní povolení, musí cizinec požádat povolení k pobytu.

Zaměstnavatelé jsou povinni zdůvodnit jmenování expatriota místo keňského státního příslušníka. Rovněž jsou povinni vytvořit seznam, který udává počet a kvalifikaci cizinců v jejich společnosti. Místní zaměstnání vs. vyslání Z hlediska keňských právních předpisů v oblasti zaměstnanosti může být zahraniční zaměstnanec vyslán do Keni, protože není zákonný požadavek, aby zaměstnanci byli zaměstnání místním subjektem. Pro účely imigračního řízení však musí společnost žádost o pracovní povolení a místní zaměstnání je pro tento účel nutné. Smlouvy na dobu určitou jsou povoleny ve smyslu zákona o zaměstnanosti z roku 2007. Existuje však riziko, že smlouvy na dobu určitou na delší období lze považovat za smlouvy na dobu neurčitou. Mzda může být vyplácena v cizí měně, musí být ovšem účetně převedena na místní měnu, a to z důvodů daňových.

Každý zaměstnavatel, který zaměstnává jednoho nebo více zaměstnanců, se musí zaregistrovat u NSSF (National Social Security Fund) a zaregistrovat své zaměstnance jako členy fondu prostřednictvím online portálu eCitizen. Kromě toho je povinná i účast v NHIF (National Hospital Insurance Fund). U NHIF se musí registrovat nejenom zaměstnavatelé, ale zaměstnavatelé jsou povinni zaregistrovat i každého svého zaměstnance individuálně prostřednictvím online portálu eCitizen. Zaměstnavatel musí být registrován rovněž u NITA (National Industrial Training Authority), a to do 30 dnů od svého vzniku. Žádost a podpůrné dokumenty se předkládají NITA ústředí v Nairobi. Zaměstnavatel musí získat osvědčení o registraci pracoviště rovněž od DOSHS (Directorate of Occupational Safety and Health Services) ve vztahu ke každému z prostor využívaných společností jako pracoviště.

Zahraniční investor investující v Keni nejméně 100 000 USD může požádat KIA (The Kenya Investment Authority) o investiční certifikát. Držitel investičního certifikátu má nárok na vydání obchodní licence vztahující se na jeho podnik a určitý počet pracovních povolení pro zahraniční zaměstnance a určité daňové pobídky.

Zdravotní péče

Aby byl pacient v Keni vůbec přijat k ošetření, je nezbytné, aby byl pojištěn u renomované zdravotní pojišťovny. Je proto vhodné mít společně s doklady i pojistku popř. kreditní kartu. Jinak soukromé nemocnice většinou požadují platbu předem nebo složení zálohy ve výši kolem 100 000 Kč.

Ošetření ve státních zdravotnických zařízeních se nedoporučuje. Na dobré úrovni jsou soukromé nemocnice např.:

Nairobi: Aga Khan Hospital, tel. (020) 3662000

Nairobi Hospital (020) 2845000

Karen Hospital (020) 6613000

Mombasa: Mombasa General Hospital, tel. (041) 2312191

5.9 Veletrhy a akce

Zahraniční vystavovatelé dávají přednost specializovaným výstavám pořádaným většinou v Kenyatta International Conference Centre (KICC, výšková budova v centru Nairobi). Menší specializované výstavy se dále pořádají v obchodních centrech Sarit a Village Market.

Úroveň veletrhů se však nedá s úrovní „standardních“ mezinárodních veletrhů srovnat. Keňské „mezinárodní“ veletrhy jsou tak mezinárodní pouze svým názvem. Z tohoto důvodu nedoporučuje českým firmám účast na těchto veletrzích.

6 Kontakty

Podkapitoly:

- 6.1 Kontakty na zastupitelské úřady ČR v teritoriu
- 6.2 Praktická telefonní čísla (záchranka, policie, požárníci, infolinky, apod.)
- 6.3 Důležité internetové odkazy a kontakty

6.1 Kontakty na zastupitelské úřady ČR v teritoriu

Velvyslanectví České republiky Tende Drive 745, P.O.Box 25639, 00603 Lavington, Nairobi, Kenya

Telefon 00254 774 420 460

E-mail: nairobi@embassy.mzv.cz web: www.mzv.cz/nairobi

Vedoucí úřadu: Mgr. Martin Klepetko, mimořádný a zplnomocněný velvyslanec

Působnost úřadu: diplomatická a konzulární pro Burundi, Keňu, Rwandu, Tanzanii a Ugandu. Vedoucí úřadu je také stálým představitelem ČR při Programu OSN pro životní prostředí (UNEP) a při Programu OSN pro lidská sídla (UN-Habitat). Časový posun: +1 hod v době letního času, +2 hod v době zimního času Provozní hodiny úřadu: pondělí - pátek 08.30 - 12.00, 12.30 - 17.00

Nouzová telefonní linka Velvyslanectví ČR v Nairobi (číslo +254 726 489 626) funguje pouze mimo pracovní dobu velvyslanectví a je určena výhradně občanům ČR v nouzi či ohrožení života či zdraví.

Ideální spojení z mezinárodního letiště na velvyslanectví je vozem taxislužby. Z bezpečnostních důvodů doporučujeme sjednat jízdu u přepážky autorizované taxislužby přímo v budově letiště (případně službou Uber) a nevyužívat služeb řidičů čekajících před letištní budovou.

Veřejnou dopravu zásadně nedoporučujeme z bezpečnostních i hygienických důvodů. Cestovní čas z letiště dosahuje dle hustoty provozu 45 minut až 3 hodiny. Ideální spojení z centra Nairobi na velvyslanectví je taxislužbou, případně službou Uber, cestovní čas 20 minut až 1 hodina.

6.2 Praktická telefonní čísla (záchranka, policie, požárníci, infolinky, apod.)

Univerzální telefonní číslo (zdarma) pro pomoc v nouzi (policie, hasiči, záchranná služba) 999

1. Policie (National Police Service) Telefonní čísla pro veřejnost – pomoc v nouzi 999 112 911

2. Hasiči (Fire Department) Univerzální číslo pro pomoc v nouzi včetně pro případ požáru: 999 V Nairobi je dále možné volat tato čísla: +254 (0) 20 2344599 (pevná linka) +254 (0) 20 2222181 (pevná linka) +254 (0) 721 456033 (mobil) +254 (0) 722 832930 (mobil)

3. Zdravotnická záchranná služba a lékařská pohotovost (Ambulance / Emergency Medical Services) Univerzální číslo pro pomoc v nouzi včetně nehody, úrazu či situace vyžadující okamžitou lékařskou péči: 999

a) Emergency Plus (E-Plus) Ambulance and Medical Services (letecká i pozemní záchranná služba, úzká spolupráce s Kenya Red Cross) 1199 pohotovostní mobilní čísla +254 (0) 700 395395 nebo +254 (0) 738 395395

b) Red Cross Ambulance / Emergency Ambulance Services – mobilní číslo +254 (0) 703 037000

c) St John Ambulance Kenya Ambulance Services - mobilní číslo +254 (0) 721 611555

d) AMREF Flying Doctors (soukromá letecká záchranná služba a klinika se základnou na Wilson Airport v Nairobi) pohotovostní čísla: +254 (0) 206 992299 +254 (0) 206 992222 +254 (0) 730 811811

e) The Aga Khan University Hospital Nairobi Lékařská pohotovost +254 (0) 709 931700

f) The Aga Khan Hospital Mombasa Lékařská pohotovost +254 (0) 415 051000, +254 (0) 722 205110

g) The Aga Khan Hospital Kisumu Lékařská pohotovost +254 722 203622 / +254 733 637566

6.3 Důležité internetové odkazy a kontakty

Office of the President <https://www.president.go.ke/> <https://cabinetoffice.go.ke/>

Government of Kenya <https://www.mygov.go.ke/>

1. Ministry of Interior and Co-ordination of National Government web: <https://www.interior.go.ke/> E-mail: ps@interior.go.ke, dis@immigration.go.ke

Department for Immigration web: <https://www.immigration.go.ke/> E-mail: dis@immigration.go.ke

2. Ministry of Defence web: <https://mod.go.ke/> E-mail: publicaffairs@mod.go.ke

3. The National Treasury and Planning web: <https://www.treasury.go.ke/> E-mail: ps@treasury.go.ke, info@treasury.go.ke, communications@treasury.go.ke

4. Ministry of Foreign Affairs web: <https://www.mfa.go.ke/> E-mail: info@mfa.go.ke

5. Ministry of Industrialization, Trade & Enterprise Development web: <https://www.industrialization.go.ke/> E-mail: ps@industrialization.go.ke, cs@industrialization.go.ke

6. Ministry of Health web: <https://www.health.go.ke/> E-mail: ps@health.go.ke

7. Ministry of Agriculture, Livestock, Fisheries and Irrigation web: <https://kilimo.go.ke/> E-mail: info@kilimo.go.ke

8. Ministry of Transport, Infrastructure, Housing, Urban Development and Public Works web: <https://www.transport.go.ke/> E-mail: přes šablonu na stránce <https://www.transport.go.ke/index.php/contact-us>

9. Ministry of Devolution and Arid and Semi-Arid Lands (ASALs) web: <https://www.devolutionasals.go.ke/> E-mail: info@devolution.go.ke, info@asals.go.ke

10. Ministry of Information, Communication and Technology (ICT), Innovation and Youth Affairs web: <https://ict.go.ke/> E-mail: info@information.go.ke

11. Ministry of Sports, Culture and Heritage web: <http://sportsheritage.go.ke/> E-mail: csoffice@sportsheritage.go.ke, pssports@sportsheritage.go.ke, psheritage@sportsheritage.go.ke

12. Ministry of Education web: <https://www.education.go.ke/> E-mail: info@scienceandtechnology.go.ke, info@education.go.ke

13. Ministry of East African Community and Regional Development web: <https://meac.go.ke/> E-mail: ps@meac.go.ke

14. Ministry of Tourism and Wildlife web: <https://www.tourism.go.ke/> E-mail: ps@tourism.go.ke, pswildlife@tourism.go.ke, da@tourism.go.ke

15. Ministry of Environment and Forestry web: <http://www.environment.go.ke/> E-mail: psoffice@environment.go.ke

16. Ministry of Water and Sanitation web: <http://www.water.go.ke/> E-mail: ps@water.go.ke

17. Ministry of Lands and Physical Planning web: <https://lands.go.ke/> E-mail: info@ardhi.go.ke

18. Ministry of Energy web: <https://energy.go.ke/> E-mail: info@energy.go.ke

19. Ministry of Public Service, Youth and Gender web: <http://www.psyg.go.ke/> E-mail: info@psyg.go.ke